

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره ثبت	LB
شماره سند	۹۹
شماره درج	۱۴-۴۱۷

دانشگاه پیام نور مرکز تهران

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد علوم تربیتی
(برنامه ریزی درسی)

موضوع:

مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان واجد و فاقد اختلال گفتار و زبان

در کلاس های اول ابتدایی مشهد در سال تحصیلی ۸۲-۸۳

((به انضمام میزان آگاهی های معلمان از اختلالات))

پژوهشگر:

پوران دخت دانشور شکوهی

استاد راهنما: دکتر محمود سعیدی رضوانی

استاد مشاور: دکتر ابوالفضل غفاری

تابستان ۱۳۸۳

۱۰۸۴۴۰

کتابخانه مرکزی
پشتون، تهران

۱۳۸۷ / ۲ / ۱۱۹

۱۳۸۷ / ۲ / ۱۱۹

تصویب نامه

پایان نامه تحت عنوان :

مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان واجداختلالات

گفتاروزبان و فاقد آن در کلاسهای اول ابتدائی شهرمشهد

تاریخ دفاع : ۸۳/۸/۴ نمره : ۱۸۱۸ درجه ارزشیابی : عالی

اعضای هیات داوران :

نام و نام خانوادگی هیات داوران مرتبه علمی امضا

آقای دکتر سعیدی رضوانی

استاد راهنما

آقای دکتر غفاری

استاد مشاور

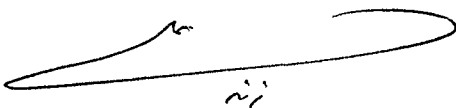
آقای دکتر علیپور

استاد داور

آقای دکتر زندی

نماینده محترم گروه

خدایا

به من توفیق تلاش در شکست ، صبر در نومیدی ، رفتن
بی همراه ، جهاد بی سلاح ، کار بی پاداش ، فداکاری در
سکوت ، دین بی دنیا ، مذهب بی عوام ، عظمت بی نام ،
خدمت بی نان ، ایمان بی ریا ، خوبی بی نمود ، عشق بی
هوس ، تنهایی در انبوه جمعیت ،
دوست داشتن بی آنکه دوست بداند ،
عطا کن .

دکتر علی شریعتی

تقریرم به

صاحب امر عجل الله تعالى فرجه الشريف که از نور
هدایتش بهره گرفتم و فراز و نشیب و سختی ها را
به امید رضای او و حضرت حق پشت سر گذاشتم و
هماره در انتظار فرجش هستم .

آموزگاران خوب زندگی ام ،

پدر ، مادر ، خواهران عزیزم که همیشه با مهربانی و
سعه صدر مرا در کسب دانش و طریقه حقیقت یاری
نموده اند.

با تشکر از:

استاد راهنمای ارجمند
جناب آقای محمود سعیدی رضوانی

به پاس زحمات بی دریغ و خالصانه ایشان جهت گرد
آوری این پژوهش که با وسعت نظر اینجانب را از
الطاف استادانه خود بهره مند ساخته و قرین افتخار
نمودند.

با تشکر از:

استاد مشاور ارجمند
جناب آقای ابوالفضل غفاری

که اینجانب را با سعه صدر از نظرات خود بهره مند
گردانیدند .

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

چکیده

پیشگفتار

فهرست مطالب

فهرست جداول

فهرست شکل ها

فصل اول : مقدمه

۱-۱- مقدمه ۲

۱-۲- بیان مساله ۳

۱-۳- اهمیت موضوع ۴

۱-۴- اهداف پژوهش ۴

۱-۴-۱- اهداف غایی ۴

۱-۴-۲- اهداف ویژه ۴

۱-۵- فرضیه های پژوهش ۴

۱-۶- تعاریف مفهومی ۵

عنوان

صفحه

- ۱-۶-۱- اختلالات گفتار و زبان ۵
- ۲-۶-۱- اختلالات گفتار و زبان ۵
- ۱-۲-۶-۱- آفازی ۵
- ۲-۲-۶-۱- اختلالات یادگیری ۵
- ۳-۲-۶-۱- اختلالات زبان ۶
- ۴-۲-۶-۱- فلج مغزی ۶
- ۵-۲-۶-۱- اختلالات تولید ۶
- ۶-۲-۶-۱- مشکلات صدا ۶
- ۷-۲-۶-۱- لکنت زبان ۷
- ۸-۲-۶-۱- ناشنوا ۷
- ۷-۱- پیشرفت تحصیلی ۷
- ۸-۱- تحقیق علی مقایسه ای ۷
- ۹-۱- آزمون ۷

فصل دوم : بررسی پیشینه پژوهش

- ۱-۲- مقدمه ۹
- ۲-۲- رشد طبیعی گفتار و زبان ۹

- ۲-۳- عوامل مؤثر بر رشد طبیعی گفتار و زبان ۱۰
- ۲-۴- اختلالات گفتار و زبان ۱۰
- ۲-۵- اختلالات زبان (اختلالات درکی و شناختی) ۱۱
- ۲-۶- تاخیر در رشد گفتار و زبان کودکان ۱۱
- ۲-۶-۱- عقب ماندگی ذهنی ۱۱
- ۲-۶-۲- صدمات وارده بر C.N.S ۱۱
- ۲-۶-۳- ناشنوایی و کم شنوایی ۱۲
- ۲-۶-۴- مشکلات عاطفی و روانی ۱۲
- ۲-۶-۵- کمبود محرکات محیطی ۱۲
- ۲-۷- زبان پریشی ۱۳
- ۲-۷-۱- علائم زبان پریشی ۱۳
- ۲-۸- اختلال در خواندن ۱۳
- ۲-۹- اختلال صوتی ۱۵
- ۲-۱۰- اختلال تشدید ۱۶
- ۲-۱۱- اختلالات تولیدی ۱۶
- ۲-۱۲- کودکان مبتلا به فلج مغزی ۱۹
- ۲-۱۳- اختلال روانی گفتار ۱۹

عنوان

صفحه

- تعریف لکنت..... ۱۹
- ۲-۱۳-۱- رفتارهای اجتنابی و لکنت..... ۲۰
- ۲-۱۳-۲- هوش و لکنت..... ۲۰
- ۲-۱۴- اختلالات گفتار و زبان و تاثیر آن ها بر یادگیری..... ۲۲
- ۲-۱۵- نتایج تحقیقات انجام شده در مورد شیوع..... ۲۶
- ۲-۱۶- علل افت تحصیلی..... ۲۹
- ۲-۱۷- بحث و نتیجه..... ۳۱

فصل سوم : روش پژوهش

- ۳-۱- روش پژوهش..... ۳۴
- ۳-۱-۱- نوع پژوهش..... ۳۴
- ۳-۱-۲- جامعه آماری..... ۳۴
- ۳-۱-۳- طرح نمونه برداری..... ۳۴
- ۳-۲- مشخصات و اندازه گروه های نمونه بر اساس طرح نمونه برداری..... ۴۴
- ۳-۲-۱- نمونه دانش آموزان..... ۴۴

عنوان

صفحه

۴۴	۲-۲-۳- نمونه معلمان
۴۴	۱-۳-۲- معرفی ابزار پژوهش
۴۵	۲-۳-۲- آزمون
۴۵	۴-۲-۳- پرسشنامه
۴۵	۳-۳- متغیر های پژوهش
۴۶	۴-۳- تحلیل آماری مواد آزمونها و پرسشنامه
۴۶	۵-۳- روش تحلیل داده ها

فصل چهارم : یافته های پژوهش

۴۸	۱-۴- بررسی فرضیه اول
۵۷	نتیجه گیری از بررسی فرضیه اول
۵۸	۲-۴- یافته های بدست آمده از بررسی فرضیه دوم
۶۴	۳-۴- بررسی نحوه پاسخ به سؤالات پرسشنامه
۶۷	۴-۴- نتیجه گیری از بررسی فرضیه دوم
۶۸	نتیجه گیری کلی

فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری

۷۰	۱-۵- نتیجه گیری کلی
۷۰	۲-۵- بحث و تفسیر
۷۲	۳-۵- محدودیت های پژوهش
۷۲	۴-۵- پیشنهادات مبتنی بر پژوهش

عنوان

مشحه

۵-۵- پیشنهادات مبتنی بر تجربیات پژوهشگر.....۷۲

مراجع

فهرست منابع فارسی.....۷۵

فهرست منابع خارجی.....۷۷

پیوست ها

پیوست ۱: آزمون های پیشرفت تحصیلی

پیوست ۲: پرسشنامه

پیوست ۳: برگه های ارزیابی اختلالات گفتار و زبان

بخش ضمیمه

محاسبه آلفای کرونباخ

چکیده انگلیسی

عنوان انگلیسی

فهرست جداول

عنوان جدول	صفحه
جدول ۱-۳ : جدول توزیع فراوانی افراد ارزیابی شده	
بر حسب نواحی هفتگانه شهر مشهد و نوع اختلال.....	۳۶ و ۳۷
جدول ۲-۳ : شیوع اختلالات در دختران	۳۸
جدول ۳-۳ : شیوع اختلالات در پسران	۳۹
جدول ۳-۴ : تعداد افراد نمونه گروه های اختلال بر	
حسب نواحی هفتگانه شهر مشهد.....	۴۳
جدول ۱-۴ : مقایسه دو گروه واجد و فاقد اختلال	
در کلیه دروس.....	۴۹
جدول ۲-۴ : مقایسه دو گروه پسران واجد و فاقد	
اختلال در کلیه دروس.....	۵۳
جدول ۳-۴ : مقایسه دو گروه دختران واجد و	
فاقد اختلال در کلیه دروس.....	۵۶
جدول ۴-۴ : بررسی درصد و فراوانی پاسخ های	
صحیح هر معلم نسبت به پرسش ها.....	۵۹
جدول ۴-۵ : فراوانی و درصد پاسخ های صحیح هر سؤال	
نسبت به پاسخ دهندگان به ترتیب صعودی به نزولی	۶۱

فهرست شکل ها

عنوان شکل	صفحه
شکل ۱-۳ : در صد دختران واجد و فاقد اختلال.....	۴۰
شکل ۲-۳ : درصد پسران واجد و فاقد اختلال.....	۴۱
شکل ۳-۳ : در صد دختران و پسران واجد و فاقد اختلال	۴۲

فهرست نمودار ها

عنوان نمودار	صفحه
نمودار ۱-۴ : مقایسه میانگین نمرات درس ها	
در بین دو گروه دارای اختلال و بدون اختلال گفتاری.....	۵۰

چکیده

طرح پژوهشی مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان واجد و فاقد اختلال گفتاروزبان در کلاسهای اول ابتدائی آموزش و پرورش مشهد به انضمام میزان آگاهی معلم ها از اختلالات گفتار و زبان در همین پایه در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ انجام گرفت. فرضیات:

- ۱- انواع اختلالات گفتار و زبان (ناتوانی های یادگیری ویژه . تولید . lisp . لکنت . صوت . تاخیر در رشد گفتار و زبان) بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تاثیر منفی دارند.
  - ۲- در دوره های ضمن خدمت و تربیت معلم . آگاهی های لازم به معلمان در مورد تشخیص و نحوه معرفی دانش آموزان واجد اختلال گفتار و زبان داده نشده است.
- جامعه و نمونه اصلی عبارت بودند از دانش آموزان کلاس اول ابتدایی در نواحی هفت گانه آموزش و پرورش مشهد در سال تحصیلی ۸۳-۸۲. ابتدا ۱۴ دبستان (۷ دبستان پسرانه ، ۷ دبستان دخترانه) از نواحی هفت گانه به طور تصادفی خوشه ای انتخاب شدند. کلیه دانش آموزان پایه اول آنها از جهت اختلالات گفتار و زبان ارزیابی گردیدند . دانش آموزان واجد اختلال از طبقات اختلال به طور تصادفی ، انتخاب گردیدند . گروه فاقد اختلال از لحاظ میزان تحصیلات والدین ، وضعیت اقتصادی . تعداد فرزندان خانواده ، نمرات درسی و آموزش از یک معلم واحد همسازاری فردی شدند و با حذف هوشبهرمرزی ، افراد واجد اختلال انتخاب گردیدند.
- تعداد نمونه : ۱۰۰ نفر . ۵۰ نفر افراد واجد اختلال (۲۵ دختر و ۲۵ پسر) و ۵۰ نفر افراد فاقد اختلال به همان ترتیب .
- جامعه و نمونه معلمان عبارت بودند از معلمان کلاس اول ابتدایی ، ۲۶ نفر از معلمان

برای پژوهش از ابزار زیر استفاده شده است :

- ۱- ارزیابی اختلالات گفتار و زبان: برگه های ارزیابی این اختلالات به روایی متخصصان و پایایی باز آزمایی
- ۲- پیشرفت تحصیلی : سوالات کتب اول ابتدایی
- ۳- میزان آگاهی معلمان : پرسشنامه به روایی متخصصان و پایایی آلفای کرانباخ $\alpha = 0.72/16$ در تحلیل داده ها از آمار استنباطی برای مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان واجد اختلال از استیودنت مستقل استفاده شده است و میزان آگاهی های معلمان به وسیله آمار توصیفی تحلیل گردیده است .

نتایج

- ۱- از مقایسه دو گروه دانش آموزان واجد و فاقد اختلال مشخص شد که در سطح ۵٪ آماری گروه فاقد اختلال به طور معنی داری از گروه واجد اختلال پیشرفت تحصیلی بهتری داشته اند.
- ۲- از پرسشنامه : فقط ۶ نفر از معلمان آگاهیشان از پرسشنامه بالای ۵۷٪ و بقیه زیر این مقدار بوده است .

به این ترتیب هر دو فرضیه پژوهش پذیرفته می شود.

پیشگفتار

سپاس یکتا معبود آدمیان را که برای ما چشم و گوش و زبان و عقل و فکر آفرید تا راه او را بجوییم و بپوییم و دل به یاد او روشن گردانیم و از این موهبت های الهی جهت تکامل در راه حق بهره گیریم .

سپاس چون او بی را سزد که به این بنده حقیر توفیق بخشید تا در خدمت به نونهالان این مرز و بوم گامی برداشته و دو موهبت الهی را که همانا گفتار و زبان است و کلید اصلی تکامل بشر ، به عرصه پژوهش آورده و در حیطه ای در خور میزان علم و آگاهی خویش بررسی نماید. هدف از این پژوهش مقایسه پیشرفت تحصیلی افراد واجد اختلال گفتار و زبان و فاقد آن در کلاس اول ابتدائی شهر مشهد است .

پژوهشگر به عنوان یک برنامه ریز درسی و یک آسیب شناس گفتار و زبان ، ضرورت بررسی و ارزیابی اختلالات گفتار و زبان و تاثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را احساس و به همین جهت اقدام به تحقیق در این مقوله نموده است .

لازم به ذکر است که هدف نهایی از تعلیم و تربیت در ایران رسیدن به جایگاه والای انسانیت و عبودیت است که این میسر نمی شود ، مگر آن که پایه آموزش کار آمد ریخته شود و دانش آموز ما مستعد و آماده پذیرش باشد و این امر مستلزم هوش ، قوای روحی و روانی و جسمانی (شنوایی- بینایی - حرکتی و بیانی) کافی است .

بررسی تک تک این عوامل از ضروریات است لیکن در محدوده زمانی این پژوهش نمی گنجد. این است که در این تحقیق به یکی از جوانب یعنی گفتار و زبان (توانش و کنش زبانی) یعنی اختلالات گفتار و زبان پرداخته شده است . به دلیل این که معمولاً تا پایه های بالاتر درمانی برای اختلالات گفتار و زبان انجام نمی شود و همچنین در اثر برخورد دانش -آموزان با یکدیگر اختلال نمود بیشتری می یابد مقطع اول ابتدایی در نظر گرفته شده است .

به دلیل آن که معلم مهمترین فردی است که می تواند با درایت و آگاهی در شناسایی این اختلالات بطور صوری و ارجاع دانش آموزان به متخصص گفتار و زبان اثر گذار باشد ، در مرحله دوم پژوهش میزان آگاهی معلم های کلاس اول ابتدایی از اختلالات گفتار و زبان بررسی شده است .

پژوهش حاضر مشتمل بر پنج فصل می باشد :

- ۱- مقدمه
- ۲- پیشینه پژوهش
- ۳- روش پژوهش
- ۴- یافته های پژوهش
- ۵- بحث ، نتیجه گیری

فصل

اول

مقدمه

۱-۱- مقدمه:

آنچه انسان را از سایر موجودات جدا می کند قوه بیان و تفکر اوست که می تواند به وسیله آن ارتباط برقرار کند و خواسته ها و ذهنیات خود را به دیگران منتقل سازد .

برای اینکه ارتباط به خوبی برقرار شود سه رکن اصلی دست اندر کارند : فرستنده ، پیام ، گیرنده. که اگر در هر کدام از آنها اختلال ایجاد شود اطلاع رسانی و انتقال پیام ناقص خواهد بود .

در یک آموزش خوب و کارآمد نیز ، نیاز به انتقال پیام است چه از طرف معلم و چه از طرف دانش آموزان . یکی از ملاک های یک آموزش خوب آن است که به صورت رسمی یا غیر رسمی ارزشیابی تحصیلی از دانش آموزان به عمل می آید . حال اگر یکی از دو سر پیام یعنی فرستنده و گیرنده و همچنین خود پیام اختلالی داشته باشد این آموزش بی ثمر و بی نتیجه خواهد بود و در ارزشیابی نیز اثر خواهد گذاشت . ممکن است معلم کارآیی لازم را در بیان مطالب درسی نداشته باشد یا پیام نامفهوم باشد یا دانش آموز اختلالی داشته باشد که از پس آزمون برنیاید . اینجا سؤالی مطرح می شود که اگر اشکال از دانش آموز باشد و وی اختلالی داشته باشد این اختلال از چه نوع است ؟ آیا این اختلال هوشی ، رفتاری ، عاطفی ، جسمانی است یا اختلال گفتار و زبان دارد که به نوعی مانع بیان خوب شده است .

شاید هر یک از موارد بالا بتواند به نوعی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموز اثر گذارد ، حال آن که می دانیم یکی از اهداف آموزش و پرورش طی کردن مقاطع تحصیلی به طور طبیعی و با کیفیت خوب است، دانش آموزی که نتواند به راحتی مدارج تحصیلی را پشت سر گذارد اثر منفی بر روحیه خود ، والدین و اطرافیان می گذارد. پس بهتر آن است که اختلال دانش آموز شناسایی شود و در رفع سریع آن اقدام گردد تا از تاثیرات سوء آن پیشگیری و به دانش آموز و معلم وی کمک شود تا آموزش سودمند و مفید افتد .